

PARKERDŐGAZDASÁG

A PILISI PARKERDŐ RÉSZVÉNYTÁRSASÁG LAPJA

IX. évfolyam, 2-3. szám

1994. augusztus

Üdvözlünk vándor, ki a gyűlésre jöttél!

Tisztelettel köszöntöm az Országos Erdészeti Egyesület 1994. évi Pilisi Vándorgyűlésének valamennyi résztvevőjét.

Különös öröm számomra, hogy e helyen szólhatok Egyesületünk tagjaihoz, akik az ország minden részéből sereglettek ide megtekinteni hazánk e gyönyörű, változatos térségét – 19 esztendő elmúltával.

Az 1975. évi, visegrádi vándorgyűlésen – az 1969-es megalakulás után – csak néhány esztendő parkerdőgazdálkodási munkájának eredményéről adhatott számot a pilisi kollektíva. 1994-ben már több mint negyedszázados múltra tekinthet vissza Parkerdőgazdaságunk, s idén januártól részvénytársaságként folytatjuk azt a munkát, amelyet elődeink kezdtek meg, s reméljük, hogy unokáinknak is része lehet benne.

Ma, negyedszázaddal a kezdetek után, szeretnénk szólni örömeinkről, nehézségeinkről, mindarról, amit röviden közjóléti erdőgazdálkodásnak, parkerdőgazdálkodásnak hívunk. Sokan és sokat beszéltek és írtak az elmúlt években arról, hogy mit jelent az erdő faanyagon kívüli (inmaterális) szolgáltatásrendszere, miért fontos ez az ember számára. Úgy gondolom, hogy ez a kérdés ma sem megkerülhető, újra és újra kérdeznünk kell, mi az erdő, mit jelent ma az erdő az itt élő, ide látogató embereknek.

Ez a kérdés, illetve az erre adott válasz döntően meghatározza tevékenységünket, fejlődésünk irányát, jelenlegi helyzetünket, s reméljük, jövőnk alakulását is befolyásolja. Természetesen itt nem elsősorban arról a kollektíváról szölok, amely itt teljesít szolgálatot, hanem inkább arról az erdőrengetegről, melyet röviden csak parkerdőnek mondunk, mely ma már zöld gyűrűként működő zöld tüdőként teljesíti szolgálatát 3 millió ember elsődleges igényeinek alárendelten.

„Erdő... cserszagú, titokzatos végtelenség...” jut eszembe Fekete István örökérvényű természetmeghatározásainak egyike, és valóban ez a nagy kérdés, hogy végtelen-e az erdő, az erdőfolyam megmarad-e az idő nagy távlatait tekintve.

Bizonyosan! De nem mindegy, hogy milyen minőségben, milyen tűrő- és teljesítőképességgel, az ember és más élőlények igényeinek mennyire megfelelően. A közjóléti, tartamos, természetszerű parkerdőgazdálkodásnak e kihívásra kell válaszolnia. Az utóbbi években nagyon felértékelődött az erdő környezetvédelmi szerepe: itt, e térségben ez lét-nemlét kérdése!

Az erdő az egyetlen környezeti elem, amely megújulni képes, illetve megújítható, és a legkisebb társadalmi ráfor-

dítással nyújtja a környezet védelme érdekében szolgáltatásait. Úgy gondolom, minden eddiginél nagyobb szükség van arra, hogy erre ráirányítsuk a szakemberek és a politikusok figyelmét, hiszen hazánk romló környezeti paraméterei és a gazdasági folyamatok is felértékelik az erdőfenntartás és -telepítés szerepét, jelentőségét, nem csak itt a Pilisben, hanem az ország egész területén.

Remélem, hogy e két nap programja – melyet örömeink és gondjaink együttes bemutatására szánunk – alkalmas lesz arra is, hogy szorosán vett erdészeti szakkérdéseken túl a fenti gondolatokról is tudjunk szót váltani.

Valamennyiüknek – kedves vendégeinknek és rendezőkollégáimnak is – eredményes és kellemes együttlétet kívánok!

Erdészüdvözlettel:

Dobó István
vezérigazgató

Tisztelt Vendégek, Kedves Kollégák!

Immár ötödször éri az a megtiszteltetés a Pilisben, illetve a főváros környékén dolgozó erdészeti egyesületi tagokat, hogy vándorgyűlést szervezhetnek.

A lehetőségekkel élve szeretnénk erdeinket, munkánkat, eredményeinket, kudarainkat, vajúadásainkat minél szélesebb körűen és minél hitelesebben bemutatni. Ezért gondoltuk, hogy az lesz helyes, ha a közgyűlést az erdő közepén, a Pilis szívében, Dobogókőn rendezzük.

A szakmai programok során igyekszünk a legteljesebb képet nyújtani a Parkerdő Rt. tevékenységéről. A bemutatásra kerülő területek egy része sajátos, különleges (például tűzkár a nagy területű kopáron, erdőrezervátum). A bemutatandó tevékenység egyes elemei is eltérnek a szokásos erdészeti gyakorlattól (például világvárosi erdőkezelés) – mindez hasznos tapasztalatcserére, vitákra adhat okot és lehetőséget. Reméljük, hogy a beszélgetések során tisztelt tagtársaink – friss szemmel nézve az itt folyó munkát – hasznos segítséget nyújtanak a továbblépéshez.

Kétszáz helyi egyesületi tag nevében kívánunk hasznos és kellemes időtöltést a vándorgyűlés minden résztvevőjének.

Zambo Péter
a Pilisi Csoport elnöke

Mizik András
a Pilisi Csoport titkára

Pilisi erdőállomány-gazdálkodás – erdőfelügyeleti szemmel

*A kevés is baj,
de a sok is
gond lesz.*

Tartamos erdőgazdálkodásunk gyökere és leglényegesebb eleme a *szaporító-anyag-termés és -termelés*. Ha nincs mag: nincs felújulás/felújítás. Ha nincs újulat: nem engedélyezhető a véghasználat, hiába írja elő az üzemterv. Magtermés és tartamosság tehát a legszorosabban összefüggő fogalmak.

Pilisünk fő fafaja – 36 terület- és 40 fatérfogat%-kal – kétségtelenül a *tölgy*. Makkja tekintetében azonban jobbra igencsak szűkmarkú esztendők állnak mögöttünk. Az egész térségre kiterjedő, valóban „kiadós” tölgy-makktermés 1964-ben volt utoljára. Ha majd ennyi „szűk esztendő” után végre ismét bokáig járhatunk a makkban, nem okoz-e gondot a bőség zavara is? Győzzük-e majd akkor száz, sőt ezer hektárszámra a gyephántást és az ezt követő sok vágáscserés tölgy-véghasználatot? Kell-e majd a piacon (és milyen áron) a jelenleginél jóval tetemesebb pilisi véghasználati tölgyanyag? Mit szól majd a természetvédelem a remélhetően számos „tíz hektárnál nagyobb”, természetes tölgycsemetétől hemzsegő, végvágást parancsoló területhez? Lesz-e elég ápolómunkás a sok-sok hektár „több éves”, „befejezésre tervezhető” és „befejezett” tölgycsemetéshez?

*A csemeteker-
ti terület to-
vább ne fo-
gyatkozzék!*

Addig viszont a mégis begyűjthető kevéske makkot – kényszerűségből akár-hányszor nem megengedett származási körzet(ek)ből kiegészítve – csemetekerti vetéssel/neveléssel lehet a legtakarékosabban hasznosítani. A pilisi *csemetekertek* száma és területe az utolsó öt esztendőben csökkent. Jelenleg 7 kertben 24 ha nettó területet használnak erre a célra.

A csökkenés okai:

– A sorozatos makktermés-kiesés „eredményképpen” évről évre *kevésbé* az engedélyezhető véghasználat s így a mesterséges kiegészítésre váró vágásterület.

– Kizárólag mesterséges felújításra *egyre kevésbé* vállalkozik a Parkerdő Rt. a magas költségigény és a kétséges végeredmény miatt.

– Örvendetesen terjed a természetnek jobban megfelelő és olcsóbb *makkkrakás*.

– Az erdőtelepítési kedv és pénz hanyatlásával mind *kevésbé* eladható csemetére van igény.

Megértve a fentieket, további csemetekerti területcsökkentést mégsem javaslunk, mivel a jelenlegi mezőgazdaságpolitika nagy mennyiségű új erdő telepítésével számol. Ehhez nyilván sok szaporítóanyag megtermelése lesz szükséges a közeljövőben.

*Megnyugtató
erdőfelújítási
viszonyszámok.*

Megnevezés	1989	1990	1991	1992	1993	5 évi átlag	Mutató
Keletkezett („belépő”) kötelezettség	423	276	309	238	331	315	1,00
Elvégzett első kivétel (mag+sarj + mest. össz.)	453	448	373	554	390	444	1,41
Befejezett („kilépő”) erdőfelújítás	270	464	263	459	458	383	1,22
Sikerességi %	72	74	73	83	81	76	–

1. táblázat. Mértékegység: hektár.

Célállomány, ill. eredet	Letermelt idős állományok		Helyükön létrehozott fiatalosok		A változás iránya és mértéke	
	mag	sarj	mag	sarj	mag	sarj
Tölgyek	212	197	348	3	+136	-194
CS-EKL	271	274	566	19	+295	-255
B	100	3	106	–	+6	-3
A	201	345	79	464	-122	+119
NNY-FÜ	228	3	199	–	-29	-3
HNY-ELL	20	37	35	1	+15	-36
EF	7	–	38	–	+51	–
FF	16	–	36	–	+20	–
összesen	1055	859	1427	487	+372	-372
%	55	45	75	25	–	–

2. táblázat. Mértékegység: hektár.

Év	Véghasználat		Gyérítés		Tisztítás	
	Aktuális üzemtervi előírás	Végre- hajtva	Aktuális üzemtervi előírás	Végre- hajtva	Aktuális üzemtervi előírás	Végre- hajtva
1989	780	442	1682	1684	950	982
1990	920	275	1730	1356	1027	927
1991	625	309	1787	1428	694	879
1992	766	237	1481	1575	739	654
1993	680	331	1618	1230	730	708
5 évi átlag	754	319	1660	1455	828	830
%	100	42	100	88	100	100

3. táblázat. Mértékegység: hektár.

A pilisi erdőállomány-gazdálkodásról jóval kedvezőbb a kép, ha a *keletkezett kötelezettség – végzett első kivétel – befejezett erdőfelújítás* viszonyának alakulását szemléljük, a *sikeresség* értékével együtt 1989 és 1993 között. Ld. 1. táblázat.

A táblázat önmagáért beszél. Szakember számára felesleges minden további magyarázat. Két megjegyzés csupán a fentiekhez: a kedvező arányok és a lassan növekvő sikerességi érték mögött köztudomásúlag egyre nehezedő közgazdasági háttér, továbbá az a terhes szakmai örökség áll, amelyet a Budavideki Állami Erdő- és Vadgazdaság 1989. évi idecsatolása jelentett.

A befejezett erdőfelújítások eredet- és célállomány szerinti összehasonlítása – ugyancsak 1989–1993. viszonylatában – a 2. táblázat szerinti képet mutatja.

Eredet szempontjából összességében kedvező megállapítást tehetünk: 55%-ban mageredetű idős állomány helyén 75%-ban magról kelt fiatalost találunk, és a 45%-os sarjeredet 25%-ra esett vissza.

Fafajonként vizsgálva a képet, az alábbiakra hívom fel a figyelmet:

– A *tölgy* térvesztését csak részben okozta az emberi mulasztás és a köztudottan magas vadlétszám. A sorozatos makktermés-kiesés, a másfél évtizede tartó aszályos időjárás és az 1970-es évek óta észlelendő tölgyhervadás külön-külön is e fafaj visszaszorulását eredményezték.

– A *cser és egyéb keménylomb* (hárs, kóris, gyertyán) mérhető előretörése részint a fentiekből következik, részint igazolja a tudomány és jövőkutatás legújabb állítását, miszerint Földünk légkörének máris észlelhető felmelegedése és szárazabbá

*A tölgy
térvesztése.*

*Az eredet és
fafajok
változása*

válása kivédhetetlenül együtt jár a jelenlegi növénytakaró megváltozásával.

– Ezek után meglepő és örvendetes a bükk valamelyes térnyerése. Nem öt, hanem ötven évet vizsgálva vajon ugyanez a megállapítás tehető...?!

– Az akác csaknem szinten maradt, de romlott a mag-sarj arány. Az ok nyilvánvaló, hiszen ez a kiválóan sarjzatható állományalkotó a legkönnyebben, legolcsóbban és a leggyorsabban felújítható fafajunk.

– A nyárok visszaszorulása és a fenyők jelentős előretörése – elsősorban Gödöllő–Valkó térségében – szintén arra int, hogy egész erdőállomány-gazdálkodásunk elmozdult a szárazabb és melegebb éghajlatot is elviselő fafajok irányába.

A pilisi erdőállomány-gazdálkodás fahasználati vetületét a 3. táblázatban szemléltetjük.

A számokból is olvasni tudó szakember részére elég a legelső sor szemügyre vétele:

– A legsúlyosabb gondot kétségtelenül a *véghasználatok halmozódása* okozza. E folyamat sajnos nem csupán öt éve tart. A tölgyhervadás tizedelte, vadjárta, folyamatosan gyérülő-gyomosodó-bozótócsódó, makkot is már alig-alig termő, túltartott pilisi tölgyesek mennyisége egyre szaporodik.

– A *gyérítésekben mutatkozó lemaradás* – a területen működő gyakorlati szakemberek véleménye szerint – legnagyobb-részt a természetvédelem túlzott aggodalmának következménye. Helytelenül értelmezett erdőfélétek okán – nem bíznak a szakszerű ápolóvágást végző erdészekben. Az aszályos időjárás, a sorozatos makktermés-kiesésen nem lehet segíteni, ám „A fahasználatok fokozottan védett erdőkben való felfüggesztéséről” szóló 120/1991. (IX. 15.) Korm. sz. rendelet hatályon kívül helyezése közzététele óta várat magára!

– A *tisztítások maradéktalan elvégzése* örvendetes. A pilisi erdész nem ura az időjárásnak, nem szegheti meg a törvényt, de megteszi, amit megtehet: a közismerten kevés „normatív támogatás” ellenére, „saját nyeresége terhére” elvégzi az előírt tisztításokat. Vajon elmondhatja-e ma ezt minden magyar erdőkezelő...?!

Dobay Pál
erdőfelügyelő, főtanácsos

Erdőművelési helyzetkép

A Budavidéki Erdő- és Vadgazdasággal történt 1989. évi egyesítésünk jelentős változásokkal járt a Parkerdőgazdaság erdőművelési ágazatában.

A feladatok általában a területarányosnál nagyobb mértékben nőttek. Például – az erdőtelepítéseket is beleértve – az erdősítési kötelezettség alá tartozó terület 1700 ha-ról 3700 ha-ra, a mesterséges erdősítés 210 ha-ról 470 ha-ra, a sarjzattatás 15 ha-ról 100 ha-ra, a tisztítás 330 ha-ról 970 ha-ra változott.

A Gerencse hegységéből és a Gödöllői dombvidékből való részesedésünkkel a folyamatban lévő erdősítésekben és az erdőnevelést igénylő fiatalosokban megnőtt a cser, az akác és – kisebb mértékben ugyan – a fenyő aránya is. Az addig is változatos adottságú Parkerdőgazdaság, amelyben az ócsai láptól a pilisvörösvári dolomitkopárig terjedt a termőhelyi skála, az átlagosnál szárazabb klímájú és rosszabb talajviszonyú területekkel gyarapodott.

Ezen belül többszáz hektár olyan folyamatban lévő erdősítést örököltünk, amelyben vagy egyáltalán nem, vagy a befejezhetőséghez kevés volt az értékelhető eredményesség, miközben e területek többségében olyan elvadult állapot alakult ki, amelyben csak aránytalanul nagy áldozatok árán lehetett volna szakmailag elfogadható helyzetet teremteni.

És itt mindjárt szükségesnek tartom megjegyezni, hogy ennek az állapotnak a kialakulása *nem az ott dolgozó szakemberek hozzá nem értésének vagy lelkiismeretlenségének*, hanem annak lett a következménye, hogy egy intenzív vadgazdálkodás és a szakszerű erdőművelés összehangolása – mármint ha ez egyáltalán összeegyeztethető – éveken keresztül csak a szándék kinyilatkoztatásának a szintjén maradt, s nem követte a vele járó feladatok elvégzése.

1989-ben a Parkerdőgazdaság erdőművelésének központi kérdésévé vált ennek, a 460 ha-nyi erdősítési hátralékkal is jellemezhető állapotnak a felszámolása. Több javaslat-változatunk után, annak a két alapelvnek a mentén, hogy egyfelől a Parkerdőgazdaság nem kerülhet aránytalanul hátrányos helyzetbe olyan szakmai adósság miatt, amelyet még a jogelőd halmozott fel, másrészt, hogy a hátralék felszámolásával járó többletköltségeink fedezetének fő forrása a vadállomány csökkentéséből származó árbevétel legyen, született meg főhatóságunk elvi álláspontja alapján az Erdőfelügyelőség jóváhagyásával az intézkedési terv, amely a tennivalókat meghatározta.

A tervezett megoldás módzatai az egyes erdőrészletek jellegét, állapotát, adottságát figyelembe véve az alábbiak voltak.

1. A kiváltandó célállománnyal azonos vagy annál értékesebb fafajjal erdőtelepítési egységárral elszámolható er-

A legnagyobb gond;
egy kritika
és egy dicséret

dőfelújítást pótló erdőtelepítés végzése. Ezek befejezéséig a kiváltott erdőrészekben az erdősítési kötelezettség szüneteltetése.

2. Az erdősítési kötelezettség kezdő évének és szükség szerint az előírt célállománynak a módosításával újraerdősítés, normatív támogatás mellett.

3. A legalább 50%-os értékelhető sikerességet elérő erdőrészek kényszerbefejezettként történő átvétele („több éves” értékkel), és a kieső területtel arányos erdőfelújítást pótló erdőtelepítés elvégzése.

4. A szankcionált erdőfelújítási hátralék összegének mértékéig egy évben többletmunka (ezen belül is elsősorban kerítésépítés) finanszírozása.

E lehetőségek mellett természetes elvárás volt még a vadállomány erőteljes csökkentése és a véghasználatok mérséklése is. Ezt a programot 1994 tavaszán, az utolsó néhány hektár erdőfelújítást pótló erdőtelepítés elvégzésével teljesítettük. Erdősítési hátralékunk az 1989. évi 512 ha-ról 1993-ra 86 ha-ra csökkent. Az ágazat helyzete így ezen a téren normalizálódott.

Egyidejűleg azonban újabb gondok jelentkeztek, más problémák érelődtek. A mögöttünk levő csapadékszegény évek nemcsak mesterséges erdősítéseink szerény eredményességét okozták, hanem – feltehetően – erdeink pusztulásában is fontos szerepet játszottak. Felméréseink szerint 300 ha körüli az a terület, amely a száradék kitermelésének ütemében felújításra vár, és a folyamatnak sajnos még nincs vége. Ez a munka 1993-ban elkezdődött. Közel hasonló súlyú probléma az 1993. évi nagy erdőtüzeink következményeinek a felszámolása (ezen belül 120 ha újraerdősítés), amelyet jelentős támogatás nélkül képtelenek vagyunk megoldani.

Az Esztergom–Visegrád–Szentendrei hegység, valamint Bajna térségének tölgyeseiben, csereseiben, ahol korábban a természetes erdőfelújítás dominált, az öreg állományok egyre romló egészségi állapota nemcsak az erdősítési kötelezettség kényszerével jár, hanem az állományok makktermőképességének lényeges csökkenésével és a felújulás körülményeinek nehezülésével (talaj kiszáradása, gyomosodás, cserjesedés) is.

Ez az állapot több száz hektáron teszi elkerülhetetlenné a mesterséges erdősítést ott, ahol egyébként a természetes felújulás lehetőségével reálisan számoltunk. Ezt a munkát az elmúlt években már elkezdtük, de ütemét behatárolja az ültetési anyag korlátozottsága, az alkalmazható technológia kiforratlansága, a vadkárosítás reális veszélye, a biztosítható kevés munkaerő, de mindenekelőtt az a magas költségigény, amelyre a kitermelt faanyag értéke az erdősítés normatív támogatásának összegével együtt sem nyújt már elég fedezetet.

Ez a helyzet jószerivel az egész ágazatra jellemző. Az erdőfelújítás, amely 1981-ben még nyereséges volt, egyre súlyosabb forráshiánnyal küzd, s ezen 1993-ban csak az enyhített némileg, hogy az aszályos időjárás miatt több

ápolást is elhagyhattunk különösebb szakmai hátrány nélkül.

Gondjaink közepette nem kis örömet jelent, hogy 1991-ben bükköseink bő makktermést hoztak, amelynek következtében a tölgyeseinkhez, csereseinkhez viszonyítva egyébként is kedvezőbb felújultságuk tovább javult. (Ezt az idén mutatkozó hasonló bő makktermés minden valószínűség szerint tovább fogja segíteni.) Bükköseink gyakorlatilag teljes egészében természetes úton magról újulnak. Tölgyeseinkben, csereseinkben pedig, ahol ennek már nincsenek meg a feltételei, egyre nagyobb arányban alkalmazzuk a makkal történő erdősítést, elősegítve ezzel a természetszerű erdők kialakulását.

A vázolt körülmények között az elmúlt 5 évben befejezett erdősítéseink 29%-a volt természetes mag és 45%-a mesterséges eredetű.

1989-ben – az egyesülés évében – ha nem is a Budavidékiéhez hasonló mértékben, de a Pilisben is az erdő eltartóképességét meghaladó nagyvad élt. Ez a vadállomány jelenleg is több annál, ami lehetővé tenné a szórvány makktermésekből való erdőfelújítást, vagy a hektáronként 10–12 ezer db csemetével végzett mesterséges erdősítés megmaradását. Ezért a már vázolt hátralék-felszámolási program keretén belül, de azon túlmenően is, 1989 óta a vadkárelhárító kerítés építése újabb lendületet kapott, és egyre inkább arra irányult, hogy a még lábon álló öreg erdők felújítását védő kerítést építettünk, s ezzel újabb 1820 ha folyamatban lévő erdősítési vagy felújítás előtt álló öreg erdő kapott védelmet.

Részen ezzel is összefügg az, hogy az erdei vadkár, amely néhány évvel ezelőtt még erdősítéseink eredménytelenségének első számú tényezője volt, visszaszorulóban van, egyúttal azonban tovább csökkenti a bekerítetlen erdősítések felújításának esélyeit.

A vadkár lassú mérséklődése mellett ugyanakkor évről évre fokozódó aszálykár érte erdősítéseinket. 1993-ban – minden korábbi évet felülmúlóan – 170 ha mennyiségi aszálykárt rögzítettünk az erdősítések műszaki átvétele során, amelynek a mértéke a támogatás jellegű, elszámolható költségek szintjén is közel 12 millió Ft volt.

Szommer József

Fahasznosítás a Parkerdőgazdaságnál

A Parkerdőgazdaság több mint 60 ezer ha-os erdőterülete öt erdőgazdasági tájba sorolható. Az alföldi síkság, a középhegységi táj és ezek természetes átmenetei együttesen határozzák meg a működési terület arculatát. Az ártéri erdőktől a karsztbokor erdőig, akác–nyár–fenyő kultúrerdőkön keresztül, a természetszerű fenyeveseket nem számítva, valamennyi erdőtípussal találkozunk.

Az elsődleges rendeltetés meghatározó

Erdeink múltját kutatva némi magyarázatot kapunk a jelenlegi eltérő gazdálkodás nyomait magán viselő erdőképre.

Ahol az egykori tulajdonos fő szempontja a vadgazdálkodás, vagy éppenséggel a vadászat volt, ott az erdőket rövid vágásfordulóval, sarjaztatással újítták fel. Az ezekből kikerülő faanyag mind méretében, mind minőségében gyenge, kevés iparifát szolgáltatott. Ily módon kezelték például a Gödöllő környéki Grassalkovich hercegi erdőket. Itt, valamint Valkó, Telki, Bajna térségben 1989-ig a vadászat prioritása megmaradt.

A városi, községi és közbirtokossági erdők elsődleges rendeltetése a lakosság tűzifaigényének kielégítése volt. Ugyancsak a sarjaztatás, rövid vágásforduló, gyenge minőség jellemezte ezeket is. Erre találunk példát Esztergom, Szentendre, Visegrád térségének egyes erdő-tömbjeiben.

Ugyanakkor a Budapest határában elterülő kirándulóerdők jelentős része idős állomány és rossz egészségi állapotú. A biológiai kor felső határán lévő öreg fák sok esetben már közvetlen veszélyt rejtenek az erdőt járóra.

A jó minőségű, méretes faanyagot adó erdőtestek a Pilis szívében, Pilismarót, Visegrád és Pilisszentkereszt térségében lelhetők fel. Ezek szinte kizárólag koronauradalmi és közalapítványi birtokrészek voltak. E kiváló termőhelyeken élő erdők már régtől fogva a minőségi fatermés célját szolgálják elsődlegesen. A századforduló elején a korábbi sarjerdő üzemmódot szálerdő üzemmódra, és 40 évről fokozatosan 100 éves – sőt azt meghaladó – vágásfordulóra történő áttérés utolsó fázisához érkeztünk mostanában.

Amikor már az erdő „diktálja” a besorolásokat

Erdeink meghatározó faja a kocsánytalan tölgy. A vágáskor közelében lévő, vagy sajnos azt már meghaladott állományok jelentős hányada szomorú képet mutat. Kirítkultak, fagyöngyösek, csúcshárpadtak, záródá-

suk 60% körüli, aljuk elgyomosodott és a tölgypusztulás nyomait viselik magukon. 90–120 éves, közepes-gyenge termőhelyen vegetáló tölgyeseink jelentős része néhol több mint egy évtizede megbontottan várja a természetes felújulás utolsó felvonását, a végvágást. Ez azonban egyre távolabb kerül a megvalósulástól. A területek szaggatottsága és meredeksége miatt az amúgy is magas költséget igénylő mesterséges felújítás pedig csak kisléptékű előrehaladást biztosít.

Meddig hordja a bükk a tölgyet a hátán?

Az rt. területének csupán 10%-át foglalja el a bükk. Kedvező kormegoszlása és természetes úton való jó felújulása még átmenetileg „finanszírozza” a tölgy felújítását. Ez a „kompenzáció” azonban alig tartható már. Idős bükköseink területe szinte kivétel nélkül egybeesik a fokozottan védett természetvédelmi területekkel. Ennek következtében a mindannyiunk által jól ismert szigorú moratórium – olykor komoly súrlódásokat is okozva a gazdálkodó és a természetvédő szakemberek között – ezeknek teljes védelmet ad a használat jellegű beavatkozásokkal szemben. A nevelővágások elmaradása az állományok további fejlődését károsan befolyásolja, a vágáskor felemelése – bükk esetében 90–110 évről 110–130 évre – bizonyíthatóan számos helyen minőségromlást idéz elő. Bükköseink jelentős része 90 éves koron felül már álgesztesedni kezd. 120–130 éves korban ennek mértéke meghaladja az átmérő 50%-át is! A kívülről szép egyedek már csak tűzifaként hasznosíthatók.

Jövönk egyik kulcskérdése, hogy az elsődleges fatermesztés céljait szolgáló bükkösök vágáskora igazodjon a legnagyobb értékkihozatalt biztosító állapothoz. Ezen erdők aránya ne vonuljon háttérbe a napjainkban szakmai körökben is vitára okot adó, talán már indokolatlanul túlzóvá erősödő természetvédelmi törekvésekkel szemben.

A kevéssel jól gazdálkodni

Az elmúlt 5 esztendőben erdőtervben biztosított véghasználati fatömegünknek alig 50%-át, a gyérítésekben pedig valamivel több mint felét tudtuk csak kitermelni. 1993-ban már tölgy fafajunk 38%-a száradékból származott.

Nem kis kihívás számunkra, de alapvető érdekünk, hogy ebből a mennyiségben csökkenő, minőségben – főleg tölgy, cser vonatkozásban – gyakran nem piacképes faanyagból gazdálkodási eredményt sajtoljunk ki. Ebben a munkánkban elődeinknek a 60-as, 70-es években hozott döntése most nagy segítséget jelent.

	1991	1992	1993
Feldolgozott hengeresfa alapanyag, m ³	28.105	19.602	13.600
Koporsógyártás, db	36.170	29.152	30.129
Sírjelző, db	11.170	11.334	10.690
Park- és játszótéri berend., mFt	4.711	10.998	18.209
Árbevétel, mFt	328	306	306
Árbevétel-arányos eredmény	22,8	23,2	22,7
1 m ³ felvágott alapanyagra eső árbevétel, Ft/m ³	11.713	15.631	22.353
term. ért., Ft/m ³	15.773	20.335	29.625
eredmény, Ft/m ³	2.665	3.635	5.081

1. sz. táblázat.

A pilisi faanyag már az akkori gazdálkodási formában sem tudta felvenni a versenyt az ország számos helyén eladásra váró értékes anyaggal. Egyetlen mód volt: a kitermelés utáni választékolásba bevitt gazdálkodási szemlélet kialakítása mellett a különböző fokú továbbfeldolgozás feltételeit megteremteni.

A korábbi működő fagyártmányüzemek mellett vagy azokból a Pilisben két helyen alakult ki komoly faipari tevékenység. Ezek az üzemek hamarosan – főleg komplett szállodai berendezések, falburkolatok készítésének terén – az ország határain kívül is jelentős vállalkozásokban sok sikert értek el, az egész vállalat eredményességéhez hozzájárultak, sőt azt tartósan biztosították.

Immár negyedszázada annak, hogy Visegrádon (később Lepencén), majd Esztergomban az alap és speciális faipari gépek elkezdtek működni. A 80-as évek közepére különböző készültségi fokú termékek sora után kialakult egy olyan termékcsalád, azt kiegészítő néhány melléktermékével, amelyben a termelésbe bevitt alapanyag értékének többszörösét értük el. Ezzel mindezt a Parkerdőgazdaságnak és a jelenlegi Parkerdő Rt.-nek a fennmaradásához nélkülözhetelen nyereséget tudunk tudunk biztosítani. Fentiek szemléltetésére néhány mutatót az utolsó három év ágazati termelési és gazdálkodási adataiból az 1. sz. táblázatban közlünk.

A volt Budavidéki Erdő- és Vadgazdaság ugyancsak rendkívüli erőfeszítéseket tett és jelentős többlépcsős beruházást hajtott végre, hogy létrehozza fafeldolgozási kapacitását. Több belső és külső tényező egybeesése

	1989	1990	1991	1992	1993
saját munkakerő, %	62	53	43	29	26
vállalkozó, %	30	34	38	47	43
vevő, %	8	13	19	24	31
Összesen, nm ³	119.350	103.320	116.015	91.260	100.900

2. sz. táblázat.

azonban a kibontakozást nem tette lehetővé. Abban a térségben jelenleg Budakeszin park- és játszótéri berendezések termelése folyik.

Úgy véljük, hogy a fahasznosítás és annak eredményes gazdálkodása témakörben kell említést tennünk még néhány nálunk bevált munkamódszerről és intézkedésről.

A több mint két évtizede kialakított alsórákodoi hosszúfás termelési és szállítási munkarendszert továbbfejlesztettük. Lepence vonzáskörzetében lévő öt termelő erdészet fűrészelési alapanyagot adó 6-10 méteres hosszúfáit az üzem feldolgozó terén a saját és piaci igényeket figyelembevevő módon választékoljuk és osztályozzuk. Ez az Értékesítési Centrum több millió forintos eredménytöbbletet biztosított az Rt.-nek.

Fakitermelő és szállító gépparkunkat az elmúlt évek folyamán fokozatosan dolgozóinknak és a belépő vállalkozóknak el-, illetve bérbeadtuk. A különleges, nagy értékű gépek, mint a KOLLER 300-as és az URUS kötélpályák továbbra is az Rt. tulajdonában maradtak.

A termelésszerkezet átalakításban szerepet kapott az ún. tűzifás erdők vevő általi kitermelése. Ez nem csak költségkímélés, hanem piacszerzés is. Az elmúlt években kialakult saját-vállalkozó-vevő általi termelések arányát szemlélteti a 2. sz. táblázat.

Balogh László - Erdős Péter

Vadgazdálkodás, vadászat

A Pilisi Parkerdő Rt. üzemi kezelésében lévő vadászterület 116 541 ha, amely 1989-ben alakult ki, amikor a volt Budavidéki Állami Erdő- és Vadgazdaság (BUVAD) beolvadt a Pilisi Állami Parkerdőgazdaságba. Ezzel Magyarországon a legnagyobb vadgazdálkodási egységek közé tartozik.

A budavidéki vadászterületeken az akkori igényeknek megfelelően intenzív vadgazdálkodás folyt, magas színvonalon kiépített vadászati infrastruktúrával. Az erdőgazdaság kezelésében lévő terület több mint 70%-a az elsődleges rendeltetés szerint a vadgazdálkodást szolgálta.

A túltartott nagyvad-állomány jelentősen hátráltatta a szakszerű erdőgazdálkodást. Az erdőfelújításokat csak kerítéssel lehetett megvédeni. Így a vad élettere is fokozatosan csökkent, növelve a nem bekerített területeken a vadkárosítást.

A Pilisi Parkerdőgazdaság 1989 előtt 37 721 ha vadászterülettel rendelkezett. Ellentétben a BUVAD-dal, itt az erdők elsődleges rendeltetése a fakitermelést, illetve a közjólétet szolgálta. A nagyvad-állomány nagysága meg sem közelítette a budavidéki területeken levőt. Az erdőfelújítások kerítések nélkül is sikeresen befejezhetőek voltak.

Az előbbiekből kitűnik, hogy 1989-ben, az összevonást követően, a Parkerdőgazdaság elsősorban vadgazdálkodási feladatának tekintette a túltartott nagyvad-állomány jelentős apasztását, elsősorban a volt Budavidéki területeken. A vadkilövés fokozása egyszerre két célt szolgált. Egyfelől a vadlétszám olyan mértékű apasztását, hogy a szakszerű és tartalmas erdőgazdálkodás lehetővé váljon, vagyis a vad által az erdőfelújításokban okozott károk az elviselhetőség határa alá csökkenjenek, másfelől a megemelt vadkilövési terv az erdőgazdaság számára nagyobb pénzügyi eredményt biztosítson. Erre a többletgyereésre mindenképpen szükség volt az erdőművelési hátralékok felszámolásainak finanszírozásához.

Az erdőgazdaság vadkilövési számai 1989 és 1993 között az 1. táblázat szerint alakultak.

A számok egyértelműen mutatják, hogy a vadállomány az utóbbi 5 évben jelentősen csökkent. Alátámasztja ezt a megállapítást az erdőfelújításokban a mennyiségi és minőségi vadkár nagy mértékű csökkenése. A legnagyobb állománycsökkenés a gímszarvasnál, muflonnál és a dámszarvasnál tapasztalható. A vaddisznó kilövési létszáma évek

óta közel állandó mértéket ér el. Ebben szerepet játszik, hogy általánosan észlelhető vadlétszám-csökkenés mellett a vaddisznó kilövés egyre nagyobb hányadát vaddisznós kertekben végzi az erdőgazdaság. Az elmúlt 5 év adataiból kitűnik, hogy a lelövési tervek teljesíthetősége egyre inkább a határértéken van. A megemelt vadlelövési tervek-ből adódóan közeledünk ahhoz a vadsűrűséghez, amely az erdő vadtüro képességét nem haladja meg. Ez a tény növeli az erdőgazdálkodás hatékonyságát, felvet azonban problémákat a bérvadásztatással kapcsolatban. Adódóan a csökkent vadlétszámból, valamint a nagyvad életterének a beszűküléséből, 1992 óta növekszik a sikertelen vadászatok száma. A szakszemélyzet részére egyre nehezebbé válik a kívánt trófeás vad fizető vendég által történő meglövés. Ez komolyan veszélyezteti az ágazattól elvárt pénzügyi eredmény teljesítését.

Sajnos az erdőgazdaság területén elejtett trófeás nagyvadnál a trófeák átlagméretei évről évre csökkennek. Tapasztalható, és az előbbivel összefüggésben van, hogy a gím-, a dám- és a muflonállományunk elfiatalodott. Így az állomány szabályozás legfontosabb feladata, hogy a kilövés döntő hányadát a fiatal korosztályokban tegyék, és törekedni kell a nem kívánatos, selejt egyedek eltávolítására.

A vadászati árbevétel összetételéből megállapítható, hogy 1989 és 1993 között a gímből, dámból és a muflonból származó árbevételek évről évre csökkentek, míg a vaddisznó árbevételhányada folyamatosan nő. 1992 óta megnőtt az igény a nagyterítékű vaddisznóhajtásaink iránt. E tény is mutatja, hogy a vaddisznóval a következő években kiemelten kell foglalkoznunk.

Levonva az elmúlt évek vadgazdálkodási tapasztalatait, felmérve az erdőgazdálkodási elvárásokat és a vadászati piac lehetőségeit, megállapíthatjuk, hogy a következő évek legfontosabb feladatának változatlanul a további állományapasztás tekinthető. El kell érni azt a vadlétszámot, amelyet a tartamos erdőgazdálkodás el tud viselni, az ágazati eredmény realizálása érdekében pedig a már meglévő vadásztertek mellé továbbiakat kell létrehozni, biztosítva így a vadászati ágazat árbevételét, a bérvadásztatás sikerességét és tehermentesítve a vadaskerten kívül eső területeket. Ilyen módon a vadgazdálkodási ágazat mind szakmai, mind pénzügyi elvárásainak meg tud felelni.

Brandhuber Ádám

	Szarvas		Dám		Óz		Muflon		Vaddisznó		Összes	
	Terv	Tény	Terv	Tény	Terv	Tény	Terv	Tény	Terv	Tény	Terv	Tény
1989*	1144	1114	125	109	627	716	669	591	1488	1598	4053	4128
1990	1800	1630	250	273	850	788	1150	886	2400	2428	6450	6005
1991	1600	1362	220	257	985	873	1120	680	2470	2150	6395	5322
1992	1415	1184	240	175	1040	717	790	480	2610	2344	6095	4900
1993	1345	973	210	121	1010	492	525	344	2480	2345	5570	4275

1. táblázat. *1989-ben a BUVAD kilövési ténytámai csak június 1-jétől szerepelnek.

Közjóléti tevékenység

„Az erdő az emberiség legnagyobb kincse”
Plinius

Ezzel az idézettel kezdődik az 1976–80. évi közjóléti fejlesztési terv, amelyet Bertényi Miklós és Kachelmann Győző egykori kollégáink állítottak össze, rögzítve benne azokat a szempontokat, amelyek a Pilisi Parkerdőgazdaság szakmai munkásságának hosszú évtizedeken át meghatározójává váltak.

Tevékenységünkben három korszakot különíthetünk el. A megalakulástól, 1969-től 1975-ig, majd 1976-tól az 1989. évi összevonásig, s innen már a jelent éljük annak minden kusza gondjával együtt.

1969–1975

Az, hogy a Parkerdő ezen a gazdálkodási úton indult el, ma már kézenfekvőnek és elkerülhetetlennek látszik, hiszen területünkön sűrűsödik az ország lakosságának egyharmada. A nagyvárosi környezeti ártalmak felerősödését legjobban ez a térség érzékeli, és az itt élők igénylik ennek kompenzálását legjobban, azaz a felüdülést nyújtó környezetet.

Térségünkben mindig igen komoly idegenforgalom volt, ennek fény- és árnyoldalát nem lehet figyelmen kívül hagyni.

Az akkori meghatározás szerint üdülő erdőterületünk 12 313 ha, ebből a kiemelkedően igénybe vett terület 6 000 ha.

Ez az időszak az, amikor a koncepciót végrehajtható tervekbe varázsolják, és megkezdődik ennek megvalósítása is a VÁTI, a VÁTERV és az ERDŐTERV közreműködésével. A legfőbb irányok a közjóléti tevékenységnél a következők voltak.

- Gyalogos turizmus kiszolgálásához szükséges berendezések – sétautak, védkunyhók, tornapályák, tűzrakóhelyek, forrásfoglalások – elkészítése;

- Az egységes turista jelzésrendszer kialakítása a biztos és jó tájékoztatás érdekében Esztergomtól Ráckevéig.

- Autósturizmus fejlesztése oly módon, hogy a belső pilisi utakra csak a szervezett turisták jussanak be megfelelő kísérettel, az autóbuszos túrákat gyalogos sétákkal kiegészítve.

- Autóspihenők és autóparkolók kialakítása olyan kiinduló helyeken, ahonnan a turisták kellemes és változatos sétát tehetnek, 2-3 óra alatt visszatérve a kiindulási ponthoz.

Ez természetesen magával vonta az erdők tervszerű feltárását, az utak magas színvonalú kivitelezését.

Környezetvédelmi szempontból nem elhanyagolható a Parkerdő közérdekű fásításokban való részvétele, mint például az ingyenes fásítási akciók vagy a Budapest X. ker., Óhegyi parkerdő kiépítése. Ezeknek a munkáknak a finanszírozása az első két évben vállalati általános költséget jelentett, majd 1972-től MÉM költségvetési támogatást kapott a Parkerdőgazdaság. Így az évek során kialakult a parkerdő fenntartás és fejlesztés pénzügyi finanszírozási rendje is.

1976–1989

Bár ezen időszakban a számok szerint a parkerdei beruházás és fenntartás csak a munkáink 20%-át képezi, erdeink 50%-a üdülőerdő zónába tartozik.

Hol mutatkoznak meg a „parkerdőgazdálkodás” értelmezése szerinti gazdálkodási mutatók?

A természetes felújítások szorgalmazása. Az erdő esztétikai szerepének szem előtt tartása. Összefüggő mértani ábrákat mutató vágásterületek csökkentése, kullisszás, kisebb vágásterület kialakítása. A főváros környezetében, azaz közigazgatási határain belül közel 1000 ha-on a *zöldövezeti fásítási* munkák kivitelezésének megkezdése és azok környezet- és természetvédelmi, valamint üdülési szempontok szerinti kialakítása. Vadgazdálkodás terén: az eltartóképesség felmérése és a vadlétszám szakszerű apasztása.

A közjóléti tervek az aktív sportolás irányában fejlesztik tovább a sífutó utakat, lesiklopályákat, sífelvonókat. A legnagyobb vállalkozás a Visegrádi Kiránduló Központ kivitelezési terveinek elkészítése, ütemezése és megvalósítása. Ehhez tartozott akkor még a Lepencei Strandfürdő is. Fontos feladatot adtak a budapesti kiránduló központok így a hűvösvölgyi nagyret rendezése a sportolók érdekében, a Normafa környéki sípályák, síliftek, hóágyú működtetése.

1975-től a volt Turistaellátó Vállalattól átvett turistaházak üzemeltetése és ezek korszerűsítése nagy feladatot jelent. Hét turistaházra készült felújítási és fejlesztési terv, illeszkedve a szomszédos parkerdei létesítményekhez.

Megindul a Pilisi Tájvédelmi Körzet, valamint más természetvédelmi területek kialakítása.

Ehhez kapcsolódik az aktív madárvédelem, amit 1969 óta folytat a Parkerdőgazdaság, s ami megalapozta a mai természet- és környezetvédelmi oktatói központok működését. Komoly tevékenység folyt a ragadozómadár-védelem terén, az odutelepek létesítése, s a téli etetés kialakítása érdekében.

Környezetvédelmünkben elsősorban a táj sebeinek rekultiválása a fő szempont. Folyamatos küzdelmet je-

lent a növekvő üdülőterületekkel együtt a szemét térhódítása az illegális lerakások miatt.

Nagyon fontos lépés volt a pilisi vízgazdálkodási program kialakítása, a vízmegtartó képesség tudatos növelése, vízminőség vizsgálat. A területünkön lévő műemlékek megóvása érdekében megszerveztük az együttműködést a külső műemlékvédelmi és régészeti szakemberekkel.

A nyolcvanas évek csökkenő forrásai ellenére is folytatódott a megkezdett munkák.

1981-ben a Pilisi Tájvédelmi Körzetet az UNESCO bioszféra rezervátummá nyilvánította. A bioszféra rezervátumok sajátos funkciójú területek, a természeti értékek az adott földrajzi régió jellemző ökoszisztémáinak megőrzésén túlmenően a tudományos kutatások, az ismeretterjesztés, az oktatás és nevelés mellett a pihenés idegenforgalmi céljait is szolgálják.

Befejeződik a Kiránduló Központ kialakítása, ahol a nyári és téli sportok kedvelői, a csendre vágyók, a sátorozni, táborozni kívánók egyaránt megtalálják a megfelelő szórakozást maguk számára.

A Kiránduló Központ sok oldalú felüdülést nyújt, ide tartozik a Fellegvár évről évre bővülő műemlékegyüttese, vagy a Fűvészkert és Erdei bemutató megnyitása, ahol hangversenyeket is tartunk az érdeklődő és zenét kedvelő közönségnek.

A természetvédő tudatformálás fellegvára az Erdei Művelődés Háza, ahol egész nyáron programokon vesznek részt az ott táborozó gyerekek.

Kilátó épül Budapesten Kaán Károly emlékére a Nagy-Hárshegyen.

1989-től napjainkig

1989-ben a Pilisi Parkerdőgazdaságot és a Budavidéki Erdő- és Vadgazdaságot miniszteri rendelet egyesítette. A terület növekedése magával hozta a feladatok növekedését is, így az eddig elzárt területek fokozatos megnyitását a turistaforgalom számára, azon térségek felmérését, ahol a turistaforgalom igényli a Visegrádi-hoz hasonló kiránduló központ kialakítását.

Mind nagyobb hangsúlyt kell helyeznünk az ifjúság nevelésére, hogy a jövő nemzedéke tudatosan éljen környezetkímélő módon. S mind nehezebb az általunk felállított mérce tartása, mert nem csak a területi növekedés, hanem a csökkenő támogatás és a kialakulatlan helyzet is nehezíti a munkát.

A feladat ma is adott, a meglévő létesítményeink színvonalas fenntartása. Fejlesztés az új területeken a Természetbarát Szövetséggel közösen a turistajelzőrendszer felújítása a Gödöllői-dombság és a Budai-hegység körzetében.

Távlati terveink között szerepel a Gödöllői Kiránduló Központ létrehozása a várossal egyetértésben, illetve a

Páty Főkúti pihenőhely fejlesztése a Pátyi Önkormányzattal együtt.

A természetvédelmi tábor kiegészül erdei iskolával, ahol a hagyományos oktatás mellett a természetvédelem, az ökológikus gondolkodásra nevelést igyekszünk megvalósítani.

Budapesten a Vadasparkhoz kapcsolódóan is működik kisiskolásoknak erdészeti és természetvédelmi szakvezetés a Virágvölgyben.

Megnyitásra vár a Budakeszi arborétum, ahol a honosított fajok ismerheti meg a látogató.

Fejlesztjük és terjesztjük a természetbarát turizmus gyakorlatát, ezzel elősegítve a környezetbarát szemléletet.

Munkánk folyamán egyre jobban tapasztaljuk, hogy a változó gazdasági helyzet vihara forgószeleként tépázza közjóléti tevékenységünket.

A kérdés: mi a teendők? Azt tudjuk, hogy a társadalomnak nagy az érzékenysége e téma iránt, szükség van az erdő üdülési funkciójának továbbfejlesztésére.

Fontos azon létesítmények fenntartása, melyek valóban óriási forgalmat bonyolítanak le. A legnagyobb gond az ehhez szükséges anyagi fedezet előteremtése.

A Parkerdő Rt. mindent megtesz e cél elérése érdekében.

Legfőbb támogatóink között tartjuk számon a fővárost – ahol megfelelően értékeli munkánkat – és a főváros budai kerületeit – amelyek tudják és érzik a hozzájuk tartozó erdők iránti felelősséget, és megpróbálnak lehetőségeik szerint támogatni.

Mindenképpen többoldalú támogatásra van szükség. A parkerdő természetvédelmi, egészségvédő és esztétikai szerepe elvitathatatlan.

Ma is érvényes az a korábban kitűzött cél, hogy kulturált, magas infrastruktúrával rendelkező kiránduló központokkal tudjuk legjobban megóvni a ránk bízott kincset, az erdőt.

Baranyi Katalin

Egyesületi vándorgyűlések a mai Parkerdőgazdaság területén

Az első lépések

Az 1848-49-es szabadságharc leverése után az abszolutizmus szorításában kínlódó Magyarország kincstári és magán erdőbirtokait szinte előzónították a Monarchia ausztriai és más részeiből származó erdész-vadász szakemberek. Az akkori magyar erdész-társadalomba való beilleszkedésük nem volt nehéz, hiszen a hazai erdészek képzése még német nyelven, jórészt külföldi szakirodalomra, gyakorlatra hivatkozva és támaszkodva történt. A XIX. századi Európát megmozgató gazdasági átalakulás, az iparosodás, a nagyszabású vasútépítés erősen felértékelte az erdőgazdálkodás szerepét. Az erdész szakemberek és az erdőbirtokosok egyaránt felismerték, hogy érdekeiket jól szolgálja, ha valamilyen szervezetben, egységesen tudnak fellépni. Ugyanakkor azzal is tisztában voltak, hogy az egyre összetettebbé váló szakmai munka megköveteli az ismeretek bővítését és az információáramlás javítását. Ezért 1851. június 30-án, Esztergomban megalakították a Magyar Erdészegyletet, német nevén az Ungarischer Forstvereint.

Az egyesület tizenöt évig működött. Tevékenységét – az erdészettörténettel foglalkozó kutatók szerint – értékes és kevésbé hasznos mozzanatok egyaránt jellemezték. Mindenesetre már akkor kialakult az a gyakorlat, hogy a közgyűléseket (általában évente) az ország különböző részeiben tartották és tanulmányutakkal költötték össze. Ezeket a „vándorló” gyűléseken a résztvevők megismerték a meglátogatott térség erdőgazdálkodási eredményeit, gondjait, s alkalmuk nyílt a tapasztalatok elemzésére, értékelésre, a vélemények ütköztetésére. Hamarosan rádöbentek arra, hogy a külföldről átvett szakmai gyakorlat helyett mielőbb és sok helyütt a hazai körülményeknek jobban megfelelő módszereket kell kialakítani és alkalmazni, valamint szorgalmazták, hogy az egymás közötti érintkezésben a magyar nyelv legyen meghatározó. Ez a felismerés vezetett 1862-ben, a *gödöllői közgyűlésen* új vezetőség megválasztásához, az alapszabály magyar nyelvű megfogalmazásához és hamarosan az első magyarul írott szakfolyóirat, az *Erdészeti Lapok* kiadásához, majd négy esztendő múlva az *Országos Erdészeti Egyesület* megalakításához.

1875, Pilismarót

Az Erdészeti Lapok 1875. évfolyamának 403-404. oldalán jelent meg az alábbi közlemény (korabeli helyesírással közöljük):

Meghívó az „Országos Erdészeti-Egyesület” folyó évi közgyűlésére.

Az „Országos Erdészeti-Egyesület” idei rendes közgyűlését szeptember-hó 20., 21. és 22. napján Pilis-Maróthon a következő tárgysorozat és napirend szerint fogja megtartani.

1. Az egyleti elnök, alelnök és az új igazgató-választmány megválasztása.

2. A kitűzött erdőgazdasági szakkérdések megvitatása.

3. Az egyleti pénztár 1874. évi számadásának felülvizsgálata és az 1876. évi egyleti költségvetés megállapítása.

4. Netaláni indítványok.

A tárgyalásra kitűzött erdőgazdasági kérdések a következők:

1. A pilis-maróthi közalapítványi uradalom erdőgazdaságának részletes ismertetése kapcsolatban az ott alkalmazásban lévő cserkéreg termelés bemutatásával.

2. Hol és mily adatok szereztettek a közép-erdő üzemnek hazánkban való czélszerű alkalmazásáról.

3. Tekintettel a gyakorlati erdőgazdaság szolgálati igényeire czélszerűnek ismerhető-e a selmeczi m. k. erdőakadémián jelenleg fennálló ugynevezett szabad tanrendszer, és mennyiben lehet kívánatos az, hogy az erdőakadémia a budapesti m. kir. tudomány-egyetemmel egyesíthessék?

4. Mely erdészeti kísérleteknek megindítása és mely észleleteknek megtétele volna jelen viszonyaink között legczélszerűbb és egyszersmind kivihető is, és mi módon?

5. A községi erdők fenntartásának biztosítása czéljából is figyelemmel az 1871. évi XVIII. t. cz. 109 §-ára, az erdőbirtokos községek számára utmutatóul, mily általános minta szabályzat lenne megállapítandó.

Azok, kik a közgyűlésen az előbb megjelölt szakkérdések valamelyike felett értekezni kívánnak, sziveskedjenek szándékukat szeptember-hó 10-ig a titkári hivatal tudomására hozni.

A meghirdetett időpontban több mint 60-an érkeztek a vándorgyűlés színhelyére. A fővárosban lakók gőzhajóval tették meg az utat Szobig, ahol „...mozsárdurrogással üdvözöltetvén... mágyatűzek világánál komppal a Duna túljáratára átkelven, hosszú kocsioron égő tűzek messze világító lángja fényében vitettek be az ünnepiesen díszített és fellobogozott helységbe Pilis-Maróthra...” – olvashatjuk a közgyűlés lefolyásáról készült beszámólót.

A három napos program házigazdája ifj. Hoffmann Sándor, a Vallás és Közoktatásügyi Minisztérium titkára és Driesz Frigyes erdőmester, a helybeli erdőhivatal vezetője voltak.

Első nap délelőttjén választották meg az egyesület új elnökét és két alelnökét, valamint a 24 tagú választmányt. Ezt követő előadásában Hoffmann Sándor részletes tájékoztatást adott a Pilismarót–Pilisszentlélek–Pilisszentkereszt–Pilisszentlászló határára kiterjedő 10 733 holdas pilismaróti uradalomban folyó erdőgazdálkodásról. Többek között szólott arról, hogy „...100 éves fordájú szálerdőben kezeltetik 3400 hold, 40 éves fordájú sarjerdőben 4133 hold és 20 éves cserhámüzemben 1700 hold... 1500 hold pedig gazdasági területet képez...” Foglalkozott az akkori (!!) erdőfelújítási helyzettel és gondokkal. Megtudjuk, hogy „... a bükk állatokban az előkészítő és homály vágások oly eredménydús sikert mutatnak fel, hogy azokban a mesterséges utánsegítésre alig van szükség...” A tölgyállatokban már évtizedek óta csak igen csekély maktermésnek örvendhetnek...” Részletesen kifejté, hogy „... a cserhámüzem nem jövedelemfokozás, hanem erdőművelési tekintetben a helyes vágatás mellett főképp gyökérsarjadzásra ingereltesse...”

A találkozóról készített beszámoló (Erdészeti Lapok, 1875., 474-484, 514-523. oldal) a napirenden lévő témákban a gyakran ellentétes érdekek ütközése miatt olykor szenvedélyes viták után hozott döntéseket részletesen ismertet. Ugyanakkor arra is kitér, hogy a Miklós-deák völgyben működő „... elismerésre méltó mintaszerszűggyel kezelt csemetekert...” megtekintésén és a Pilis-tetőn lefolytatott szakprogramon kívül az ország különböző részeiből érkezett egyesületi tagok az emberi kapcsolatok ápolására, közös vadászatokra is sort kerítettek.

A találkozó harmadik napján lovaskocsival Visegrádra mentek, „... ahol a társaságot a vár helyeállítási munkáinak foganatosításával megbízott építész, Schulek úr várta a bejáratnál lombfűzérékből készített diadalívben e felirattal köszöntve: Üdv a Haza erdészetét emelő egyesületnek... Régi dicsőségünk mostani romjai között.”

A visegrádi kulturprogram után hajóval Szobra utaztak. Luczenbacher Pál egyesületi tag ipartelepének megtekintése előtt még az eddig elmaradt napirendi szakkérdések megvitatására visszatértek.

Szeptember 23-án hajnalodott már, amikor hajójuk Budapesten kikötött.

1938, Esztergom

A helyi vonatkozásokat felelevenítve nagyot kell lépünk az időben. 1938-ban volt a területünkön tartott következő vándorgyűlés, Esztergomban. Esztergom abban az időben az ország egyik legfontosabb „erdészvárosa” volt. Innen irányították a hercegi-primási és főkapitányi, valamint a városi erdőket. Az itteni M. Kir. Erdőfelügyelőség ellenőrizte az Esztergom megyei erdőgazdálkodást. Ez a város adott menedéket a Vadászterdről 1919-ben távozni kényszerült erdészeti szakiskolának, amely akkor már alerdész szakiskolaként működött. Esztergom egyúttal a Magyar Erdészeti és Vadászati Műszaki Segédszemélyzet Országos Egyesületének szellemi központja volt. Mindezek következtében az itt lakó számos felső- és középfokú képzettségű erdész szakember a város társadalmi életében jelentős kulturális szerepet töltött be.

Az 1938-as közgyűlés a huszonhatodik volt a Budapesten kívül megtartottak sorában. Abba a rendezvénysorozatba illeszkedett, amely Szent István halálának 900. évfordulóján az ősi királyi székhelyen zajlott. Az Egyesületet a város polgármestere hívta meg, a szervezést *Hajdú Gyula* erdőfelügyelő irányította. A három napos tanulmányút résztvevői négy különböző körülmények között gazdálkodó erdőbirtok életével, működésével ismerkedtek meg a Gerecsében és a Pilisben. Ugyanakkor a közgyűlés jegyzőkönyvéből több helyen már kiérezhető a nagy és tragikus európai átrendeződések vérszes előjele. Például az Ausztriai Erdészeti Egyesület üdvözítő távirata ezzel a mondattal fejeződött be: „Biztosítjuk Önöket, mindig arra fogunk törekedni, hogy azokat a baráti kapcsolatokat, amelyek régtől fogva fűznek bennünket az Országos Erdészeti Egyesülethez, a nagy Német Birodalom keretein belül is minél jobban megszilárdítsuk.”

A közgyűlés július 6-án kezdődött, a Fűrdőszálló nagytermében. Az akkori 841 egyesületi tagot közel 100-an képviselték. A meghívott vendégek – köztük különböző társesegységek küldöttei, politikai, közigazgatási, egyházi és katonai szervezetek képviselői – 23-an voltak.

A napirend legfontosabb pontja – egyben a következő napok sokszor visszatérő vitatémája – az 1935. évi erdőtervény végrehajtási utasítása volt, amely néhány nappal korábban jelent meg. Ezzel kapcsolatban az erdőbirtokos *báró Walkbott Kelemen*, az Egyesület elnöke így fogalmazott: „... ha nem is értünk egyet a végrehajtási utasítás minden intézkedésével, s különösen egyes vonatkozásokban sokkal szívesebben láttuk volna a hatáskör jelentékenyebb mértékű decentralizálását... sok

olyan helyen terem világosságot ez a jogszabály, amelyeknél eddig nem láttunk teljesen tisztán." *Bíró Zoltán* ügyvezető elnök a szakemberek részéről elemezte a törvény végrehajtási utasításába foglaltakat. Néhánykorábban előterjesztett lényeges kívánság elhagyását hiányolta, és erősen bírálta több előírást. Felhatalmazást kért, hogy a közgyűlés nevében sürgős felterjesztéssel fordulhasson a földművelésügyi miniszterhez és a pénzügyminiszterhez.

Néhány szemelvény a jegyzőkönyvből, a legfontosabb témákat mutalva. Tizenöt személyt, négy évre az igazgató-választmány tagjává választottak... Az Országos Erdőgazdasági Tanács végre megkezdte működését... Szóba került, hogy a külföldről behozott tűzifa az ország egyes részeiben szállítási primumban részesül, a Németországba exportálandó műfával viszont gond van... Az ügyvezető elnök kemény szavak után leszögezi: „az erdei vadászat intézését az erdőgazdaság intézésétől elválasztani nem lehet!”... *Dr. Mihályi Zoltán* titkár bejelentette, hogy az első erdőmérnöki továbbképző tanfolyam Nyári Egyetem keretében indul meg, s azt a jövőben legaiább két évenként ismét meg kell szervezni... Elhangzik, hogy az Erdészeti Zsebnaptár előkészítő munkái megkezdődtek (végül őt év múlva jelent meg). A felszólalók közül *Róth Gyula* egyetemi tanár a kámonai arborétum megmentésére hívta fel a figyelmet, *dr. Bokor Rezső* pedig az erdész formaruha szükségességét hangsúlyozta.

A tanulmányút első napján a Gerecsében lévő primási erdők egy részét keresték fel a vándorgyűlés résztvevői. Sütőtőri erdei vasúttal mentek fel Pusztamarót-Vízválasztó térségébe. Útközben érintettek egy rossz termőhelyi adottságok között élő cseres-tölgyes állományt, karszterdó-foltokat, mészkőbúvásvas véderdőket. Gerecsetenő tapasztalhatták, hogy különleges mikrokörnyezetben milyen gyönyörű bükkösök nőhetnek fel 90-110 éves vágásfordulóig extrazonális körülmények között is.

Másnap a székesfőkáptalan Kesztölc-Kiastrompuszta határában fekvő erdőállományait szemléltek meg, majd a városi erdőt érintve Feketehegyre, onnan pedig Pilisszentlélekre ment a társaság. Itt már királyi közalapítványi erdőbe érkeztek. Útba ejtettek egy olyan erdőrészt, ahol májusban cserkéreg termelés zajlott. Az akkor épült új műúton haladva autóbusszaik több helyen megálltak a változatos elegyes, valamint a már akkor sokat ígérő bükkös erdőket nézegetve. Az utazás végcélja Dobogókő volt. Itt a késői közös ebéden a vallás- és közoktatásügyi miniszter vendégei voltak a vándorgyűlés résztvevői.

Július 9-én hajóval Gizellatelepi (amelyet akkor Horthy Miklós-telepnek hívtak) utazott a társaság. Megtekintették a dunaparti kincstári rakodót és a Lepence-völgyben található csemetekertet. További útjuk a Kispap-völgy bejáratánál lévő és a „védelmi ösvényen” megközelített Kilián-oldali bükkös természetes újulatok között vezetett. Nagy elismeréssel vélekedtek az értékes újulat megtartása érdekében végzett lelkiismeretes munkáról. Alkalmuk volt arra is, hogy tájékozzódjanak az Apát-kúti völgyben zajló erdei főfeltáró út építkezéséről is. A befejező ebédet Visegrádon, a Pap-vendéglőben fogyasztották el. Délután sokan gyönyörködtek még a Fellegvár-ból a Dunakanyar nagyszerű panorámájában, majd búcsút véve a rendezőtől, különhajóval utaztak Budapestre. Bizonyára senki sem gondolt arra közülük, hogy hamarosan háborús évek jönnek, s néhány rendes és rendkívüli közgyűlésen kívül, tanulmányúttal egybekötött vándorgyűlésre csak tizenegy év múlva, 1949-ben, Szegeden fog sor kerülni...

1975, Visegrád

„*Erdünk többcélú hasznosításáért*” – fedőelzárattal ezzel a jelmonddal indult el augusztus 7-én a Kossuth nevű hajó Budapestről az OEE századik rendes közgyűlésének résztvevőivel. Amíg 100 évvel ezelőtől a pilismaróti vándorgyűlésen 60-an képviselték az Egyesület tagóságát, most közel 700-an keresték fel a két napos program keretében a Pilisi Parkerdőgazdaságot. A házigazda köszöntője, az elnöki tájékoztató, a főtitkári és az ellenőrzőbizottsági jelentés is a hajón hangzott el, Budapest és Visegrád között. Ugyancsak útközben választották meg az Egyesület új, 6 tagú vezetőségét, 30 tagú elnökségét, 57 főből álló választmányát és az ellenőrző bizottságot.

Az Egyesület elnöke rövid megnyitójában többek között az OEE összetartó szerepét hangsúlyozta, az egységes szakmai szemlélet kialakítása érdekében. Rólunk, házigazdáról szólván megállapította: „... hosszú távra kialakult az erdő funkciói között azok az arányok, amelyek biztosíthatják az erdők valamennyi hasznos sajtosságának kellő érvényesülését a társadalom érdekében.”

A főtitkár jelentésében talán először érintette a szakma érdekében folyó propaganda fontosságát. Szaporodott a taglétszám, nőtt a tagság aktivitása – hangzott el az összefoglalásban.

A rendezvény szakmai célja az volt, hogy a szakközönség figyelmét ráirányítsa az erdő több irányú hasznosítására, egyebek mellett a Parkerdőgazdaság munkáját és céljait bemutatva. A szakmai és érdeklődő közönség 15 bemutató helyet érintett. Ezek voltak:

- építőipari tevékenység, útpépítés,
- erdészeti környezetvédelem,
- hegyvidéki hosszúfás fakitermelés,
- vadgazdálkodás,
- a csemetenevelés eljárásai és gépsora,
- gépesített erdőfelújítás,

- aktív pihenés az erdőben, a négy évszak sportlehetőségei,
- végvágások esztétikai hatása,
- turizmus, gyalogos és autós természetjárás,
- erdei rétek művelése, fűkaszálas,
- vándortáborozás a Pilisi Parkerdőben,
- a Kiránduló Központ,
- a Műszaki Erdészet,
- a Faipari Erdészet Lepencén.

Aki a meghívóhoz mellékelte, könnyen kezelhető formában összeállított tájékoztató füzetet figyelmesen elolvasta, és a bemutatott területeket meglátogatta, betekintést kaphatott a Parkerdőgazdaság sokrétű, színes munkájába. Meggyőződhetett arról, hogy részletesen kidolgozott, hosszútávú program alapján, megértő főhatóság támogatás mellett, egy erdészeti közösség formálódása közben, az ország egyik legszebb, történelmi emlékekben gazdag, idegenforgalmi szempontból frekvenciát táján, a főváros közelében az erdő valamennyi értékét hogyan igyekszik feltárni és az ember javára hasznosítani a pilisi kollektíva.

1980, Gödöllő

Mielőtt magáról a vándorgyűlésről szólnánk, érdemes néhány mozzanatot feleleveníteni a korabeli tendenciákból. Ekkor már nyolc éve múlt, hogy Buenos Aires-ben a VII. Erdészeti Világkongresszus – magyar javaslatra – deklarálta az erdő hármas funkcióját, több célú hasznosságát és hasznosítását. A hetvenes évek második felében a többszörös olijárrobbanások következtében a fának, mint újratermelő nyersanyagnak és energiahordozónak a kereslete ugrásszerűen megnőtt. Az erdőgazdaságokra politikai nyomásként, „társadalmi elvárásként” is ránehezedett ez az igény. 1980 a XII. pártkongresszus éve. Ekkor jelent meg az erdőgazdálkodásról szóló párt- és kormányhatározat. Az Erdészeti és Faipari Hivatalban, valamennyi erdőgazdaságban és szakvállalatnál lázasan előkészítették a hatodik ötéves tervet. Az akkor még éppen érvényes szabályozók az erdőtelepítésre, felújításra, az erdő szociális, kulturális feladatainak ellátására, az erdőfeltárára, a korábban kialakított faipar korszerűsítésére és fejlesztésére még biztosítottak lehetőségeket. Ugyanakkor egyre inkább aggódnak a keresték a gyakorlati szakemberek azokat az erdőrészeket, amelyekben az üzemtervek és az állományok helyzete lehetővé tette a korábbiánál több fa – főleg tűzifa és papírfá – kitermelését.

Mindaz jól tükröződött a vándorgyűlésen is, amelyet a terület akkori kezelője, a Budavideki Erdő- és Vadgazdaság és az OEE helyi csoportja rendezett. Például a közgyűlésen felszólaló államtitkár így fogalmazott: „... gondoskodni kell a lehetséges 1 millió köbméter plusz fakitermelésről, főleg a gyengébb állományokban, a keilően fel nem tárt területeken”. Az előadások, viták, beszélgetések során kitént, hogy az erdőgazdaságok külső nyomás alatt álló felső vezetői és a tő mellett erdészek között egyre gyakoribb a nézeteltérés. Éleződött a vita a fatermelési táblák bizonytalanságai körül. Sokan aggodalmaskodtak, hogy elfogynak a méretes állományok. Az alacsony tartott hatósági árak miatt a fakitermelés növelese az erdőgazdaságoknak nem hozott nyereséget, mert a tűzifa kitermelése általában ráfizetéses volt. Mintegy állásfoglalásként az Egyesület elnöke javasolta: „... az üzemtervek készítésénél megfelelő előírásokkal gondoskodjunk róla, hogy legértékesebb kemény lombos fajtáinkból egy meghatározott átmérőnél vastagabb anyag kívánatos hányada hosszú távon is biztosítható legyen!” Felszólalt az OKTH általános elnökhelyettese is. Az itt-ott felbukkanó ellentétes véleményekre utalva kijelentette: „... mi jelenleg sem a környezetvédelmet, sem a természetvédelmet nem tudjuk elképzelni az erdészekkel való legteljesebb együttműködés nélkül”. A főtitkári jelentés részletesen foglalkozott az Egyesület belső életével. Megállapította: „a tagság egyre jobban igényli, hogy a vezetőség a termelési feladatokkal való foglalkozás mellett törődjön többet azok végrehajtójával, az emberrel, az egyszerű egyesületi taggal”. Az elhangzott beszámolókból, a felszólalásokból még számos, talán ma is megválaszolásra váró kérdést lehet kiolvasni...

A vándorgyűlés programja egyébként igen színes volt. A Csúzi réten megrendezték a XIII. Országos Fakitermelő Versenyt, valamint ióteri programra, kotorékversenyre, sőt sétarepülésre is sor került. Sokan látogatták meg a Vácrátóti Arborétumot, a szakmai programok sorában pedig az incsói faüzemet.

Zárszóként

A lassan másfél évszázados egyesületi életből azokra a (nem is legjelentősebb) állomásokra emlékeztünk, amelyek a pilisi-gödöllői térségben megállították a „vándorló” erdészt. Az adott időszakot meghatározó politikai, társadalmi körülmények, az erdészeti, biológiai tudományok fejlődése, az egyre korszerűsödő technika és technológia, az ágazatol irányító és a tő mellett tevékenykedő szakemberek felkészültsége, életkörülményeinek alakulása, jövőjének biztonsága vagy éppen bizonytalansága mind-mind sok tennivalót hoztak előtérbe. Ezek megfogalmazásában az egyesületi közgyűlések, vándorgyűlések mindig sok segítséget adtak.

Márkosi Lajos